

THE IMPACT OF DEMOGRAPHICS OF EMPLOYEES ON CYBERLOAFING: AN EMPIRICAL STUDY ON UNIVERSITY EMPLOYEES

Selin Cavusoglu¹, Aynur Palamutcuoglu², B. Turker Palamutcuoglu³

¹Celal Bayar University. selin.cavusoglu@cbu.edu.tr

²Celal Bayar University. aynurpalamutcuoglu@hotmail.com

³Celal Bayar University. btp_72@yahoo.com.tr

Keywords

Cyberloafing,
demographic factors,
academic and administrative
personnel.

JEL Classification

D23,M54,J20,L20

ABSTRACT

In this study, it aims to identify impact of demographic factors on cyberloafing of academic and administrative staff working in universities. The research sample formed by Celal Bayar University academic and administrative staff working in the total of 383. The data were collected by questionnaire and were analyzed by SPSS 21 software. Cyberloafing behaviors were measured using the scale developed by Blanchard and Henle (2008). In the analysis of the relation between demographic factors and cyberloafing behaviors significant relationships were observed in the levels of 0.05 and 0.01. According to demographic factors between the average level of cyberloafing behavior, significant differences 0.05 and 0.01 were observed. In addition, regression analysis of categorical, demographic factors that affect cyberloafing behavior has been seen in a positive or negative direction.

ÇALIŞANLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNİN SANAL KAYTARMA (CYBERLOAFING) ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ÜNİVERSİTE ÇALIŞANLARI ÜZERİNDE AMPİRİK BİR ARAŞTIRMA

Anahtar Kelimeler

Sanal kaytarma,
demografik özellikler,
akademik ve idari personel.

JEL Sınıflandırması

D23,M54,J20,L20

ÖZET

Bu çalışmada üniversitelerde çalışan akademik ve idari personelin sanal kaytarma davranışı sergilemelerinde demografik faktörlerin etkisini tespit etmek amaçlanmaktadır. Araştırmanın örneklemini Celal Bayar Üniversitesinde görev yapan toplam 383 akademik ve idari personel oluşturmaktadır. Veriler anket yöntemi ile toplanmıştır ve SPSS 21 programı ile analiz edilmiştir. Sanal kaytarma davranışları Blanchard ve Henle (2008) tarafından geliştirilen ölçek kullanılarak ölçülmüştür. Yapılan ilişki analizinde demografik faktörler ile sanal kaytarma davranışları arasında 0,05 ve 0,01 düzeylerinde önemli ilişkiler görülmüştür. Demografik faktörlere göre sanal kaytarma davranışlarının ortalamaları arasında 0,05 ve 0,01 düzeyinde önemli farklılıklar görülmüştür. Ayrıca Kategorik Regresyon analizinde demografik faktörlerin sanal kaytarma davranışlarını pozitif veya negatif yönde etkiledikleri görülmüştür.

1. GİRİŞ

Günümüz rekabet koşullarında işletmelerin sürdürülebilir rekabet avantajı elde etmeleri ve bunu koruyabilmeleri, şüphesiz bilginin elde edilmesi ve uygun şekillerde kullanılmasına önemli ölçüde bağlıdır. Özellikle teknolojinin bu denli geliştiği bir dönemde; işletmelerin amaçlarına ulaşabilmeleri için hem insan kaynaklarını hem de teknolojiyi iyi kullanabilmeleri gerekmektedir. Ancak doğru ve yerinde kullanılmayan teknoloji, zamanın iyi kullanılmamasına neden olmakta ve çalışan performansını düşürmekte bu da doğrudan işletme performansına yansımaktadır.

Teknolojinin gelişmesi ve internet kullanımının yaygınlaşması bir takım olumlu etkilerin yanında olumsuz etkileri de beraberinde getirmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gerek günlük yaşamda, gerekse de çalışma yaşamında yoğun bir biçimde kullanımı sonucunda çalışanların işten kaytarmak amacıyla zamanını boşa geçirmek suretiyle kendi amaçları doğrultusunda interneti yoğun bir şekilde kullandıkları görülmektedir (Özkalp vd., 2012).

Araştırmacıların çoğu sanal kaytarma davranışının pek çok zarara sebep olduğu özellikle insan kaynaklarının ve zamanın etkin kullanılmamasına neden olması ve hatta işletmeler açısından hukuki bir takım sorunlara yol açtığı hususunda hem fikirdirler ve bunu sapkın örgütsel davranışlar arasında değerlendirmektedirler (Blanchard ve Henle, 2008; Lim ve Teo, 2005). Ancak bazı araştırmacılar ise sanal kaytarmanın illaki kötü sonuçlara yol açmayacağı düşüncesini taşımaktadırlar. Bu araştırmacılar, internetin çalışanlara stres atma, yaratıcılık, esneklik, arkadaşlık, öğrenme ortamını teşvik etmesi, bilgiye ulaşmayı kolaylaştırdığı için işletme verimliliğine katkı sağladığını ifade etmektedirler (Blanchard ve Henle, 2008; Seymour ve Nadesan, 2007; Vitak vd., 2011; Köse vd., 2012).

Günümüz yöneticileri sanal kaytarma davranışlarının ciddiyetinin farkındadır. Bu sebeple ofis çalışma saatlerinde internet kullanımını çeşitli yöntemler kullanarak kısıtlamaya çalışmaktadırlar. Örneğin bazı işletmelerde internet kullanımının sadece öğle yemeği arasında aktif hale getirilmesi, bazılarında ise her bir çalışana özel kullanıcı adı ve parola ile internete erişim izninin verilmesi, ayrıca otomatik engelleme ve bireysel engelleme, içerik engelleme uygulanan yöntemlerden bir kaçısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak günümüzde internete ulaşmak için cep telefonlarının kullanılması durumu da gün geçtikçe artmaktadır. Dolayısıyla konuyu sadece çalışanların çalıştıkları kurumun internet erişimini kullanmaları olarak değil, bireysel açıdan internet erişiminin sağlanması şeklinde de değerlendirmek faydalı olacaktır.

Çalışmanın temel araştırma sorusu şudur: Üniversitelerde çalışan akademik ve idari personelin sanal kaytarma davranışı sergilemelerinde demografik faktörlerin etkisi var mıdır? Bu doğrultuda araştırmanın temel amacı; Manisa ilinde faaliyet gösteren Celal Bayar Üniversitesi akademik ve idari personelin demografik özellikleri ile sanal kaytarma davranışları arasındaki ilişkileri tespit etmektir. Bu bağlamda Sanal kaytarma davranışları Blanchard ve Henle (2008) tarafından geliştirilen ölçek kullanılarak ölçülmüştür. Bu ölçek; önemsiz sanal kaytarma faaliyetleri ve ciddi sanal kaytarma faaliyetleri olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır.

Literatürde, sanal kaytarma davranışının nedenlerini inceleyen araştırmalar bulunmaktadır (Zoghbi vd., 2006; Ahmadi vd., 2011, Blau vd., 2006, Lim, 2002; Zoghbi, 2009; Liberman vd., 2011; Kaplan ve Öğüt, 2012; Özkalp vd., 2012; Kaplan ve Çetinkaya, 2013). Ancak,

çalışanların demografik özellikleri açısından sanal kaytarma davranışları arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığını analiz eden sınırlı sayıda araştırma mevcuttur. Sanal kaytarma davranışının olumsuz sonuçları göz önüne alındığında, yöneticilerin bu davranışları engelleyebilmesi işletme amaçlarının gerçekleştirilebilmesine önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla sanal kaytarma davranışına etki eden faktörleri belirlemek, bunların elimine edilmesini kolaylaştırması bakımından önem arz etmektedir. Çalışanların demografik özellikleri ile sanal kaytarma davranışı arasındaki ilişkilerin tespit edilmesinin yazına ve iş dünyasına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. SANAL KAYTARMA

İşyerinde internet erişiminin olması örgütler için sadece bir avantaj olmayıp aynı zamanda örgüt işlevlerinin gerçekleştirilebilmesi için bir zorunluluk haline gelmiştir. Ancak son araştırmalar, çalışanların çalıştıkları kurumlarında interneti kişisel konular için kullanması nedeniyle işletmelerin maliyet, zaman ve verimlilik açısından önemli kayıplara uğradıklarını ve pek çok olumsuz etkiyi de beraberinde getirdiğini göstermektedir (Rajah ve Lim, 2011; Reinecke, 2009). Sanal kaytarma davranışı işyeri sapkın davranışının kavramsallaştırılmış bir türüdür (Lim, 2002).

Örgütlerde iş ile ilgili olmayan internet kullanımı için çeşitli tanımlamalar ve yaklaşımlar bulunmaktadır. Yaklaşımlardaki bu farklılıklar sonuçların çok geniş bir alana yayılması, terminoloji ve tanımlardaki uyumsuzluklara neden olmaktadır (Weatherbee, 2010; Al-Shuaibi vd., 2013).

Çalışanların, çalışma saatleri içerisinde şirketlerindeki bilgisayarların internet erişimlerini, işleriyle ilişkisi olmadığı halde Web sitelerini kendi kişisel amaçları için kullanmaları ve kişisel e-maillerini kontrol etmeleri (gönderme ve almayı kapsamaktadır) yoluyla amacı dışında yani kötüye kullanmaları şeklindeki gönüllü olarak gerçekleştirdikleri bu tür davranışlar “Sanal Kaytarma (cyberloafing)” olarak adlandırılmaktadır (Lim, 2002). Tipik sanal kaytarma davranışları; e-mail alışverişini, internette gezinmeyi, online alışveriş, sosyal ağ faaliyetlerini ve mesaj göndermeyi içermektedir. Ayrıca sanal zorbalık, yetişkin eğlence sitelerinde gezinme, cinsel içerikli sanal taciz gibi uygun olmayan ve potansiyel yasadışı aktiviteleri de içinde barındırmaktadır (Piotrowski, 2013).

Prasad vd. (2010) Sanal kaytarma davranışını Lim (2002)' in tanımını da destekleyecek bir şekilde; çalışanların, ofis çalışma saatleri içerisinde çalıştıkları kurumun internet erişimlerini kullanarak kişisel amaçları için iş ile ilgili olmayan web sitelerinde gezinmeleri yoluyla gerçekleştirdikleri “çalışanların gönüllü eylemleri” olarak tanımlamaktadırlar.

Sanal kaytarma, sonuçlarla ilişkili olarak örgütlerde çok geniş bir kapsama yayılmıştır. Teknoloji geliştikçe sanal kaytarma davranışının yeni türleri ortaya çıkmaya başlamakta ve sanal kaytarma faaliyetleri de artmaktadır (Weatherbee, 2010).

Literatürde sanal kaytarma davranışı ile ilgili farklı sınıflandırmalar bulunmaktadır. Lim (2002) sanal kaytarma faaliyetlerini iki grupta incelemiştir: web sitesi aktiviteleri (browsing activities) ve e-posta aktiviteleri (e-mailing activities). Blau vd. (2006) ise sanal kaytarma faaliyetlerini üç grupta değerlendirmeyi uygun görmüşlerdir ve Lim (2002) sınıflandırmasına ek olarak interaktif sanal kaytarma aktivitelerini eklemiştir. Bir diğer sınıflandırma Mastrangelo vd (2006) tarafından verimsiz bilgisayar kullanımı

(nonproductive) ve zarar verici bilgisayar kullanımı (counterproductive) olarak yapılan ayırım olmaktadır (Mastrangelo, 2006' dan aktaran: Özler ve Polat, 2012).

Anandarajan vd.(2004) sanal kaytarma davranışını; zarar verici veya bozucu sanal kaytarma (Disruptive Cyberloafing) faaliyetleri, yaratıcı ve boş zamanları doldurucu sanal kaytarma (Recreational Cyberloafing) faaliyetleri ve öğretici sanal kaytarma (Personal Learning Cyberloafing) faaliyetleri olmak üzere üçlü bir sınıflandırma yapmışlardır (Özkalp vd, 2012).

Robinson ve Bennet (1995) sanal kaytarma faaliyetlerini önemli (major) ve önemsiz (minör) sanal kaytarma davranışları olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Benzer şekilde Blanchard ve Henle (2008) de sanal kaytarma faaliyetlerini; önemsiz (minör) ve ciddi (serious) sanal kaytarma faaliyetleri şeklinde sınıflandırmışlardır.

Özetlemek gerekirse; sanal kaytarma davranışı literatüründe başlangıçta odaklanılan konu sanal kaytarma davranışının sınıflandırılması olmuştur. Literatürde çok sayıda sanal kaytarma sınıflandırması göze çarpmaktadır. Bunlardan bazıları (Blanchard ve Henle' nin sınıflandırması, Mastrangelo' nun sınıflandırması) sanal kaytarma davranışı geniş bir yelpazede ele alınırken, diğerlerinde (Lim' in inıflandırması ve Blau vd.' nin sınıflandırması) sanal kaytarma davranışı daha yaygın olarak görülen küçük formları şeklinde ele alınmıştır (Askew, 2009).

Bu araştırmada, Blanchard ve Henle'nin (2008) sanal kaytarma sınıflandırması esas alınmıştır. Bu sınıflandırmada sanal kaytarma faaliyetleri; önemsiz (minor) ve ciddi (serious) sanal kaytarma faaliyetleri şeklinde iki boyutta incelenmiştir. Önemsiz sanal kaytarma; işle ilgili olmayan e-postaları kontrol etmek, almak ve göndermek, haber ve spor sitelerini ziyaret etmek, banka ya da finans içerikli web sitelerini ziyaret etmek, internetten alışveriş yapmak gibi faaliyetleri içerirken, ciddi sanal kaytarma ise; yetişkin odaklı siteleri ziyaret etmek, müzik indirmek, bahis ve kumar sitelerini ziyaret etmek, sohbet odalarına katılmak, internet üzerinden oyunlara katılmak gibi faaliyetleri içermektedir.

Çoğu yenilikler gibi, internet ve buna eşlik eden teknolojiler de potansiyel olarak kötüye ve kötü amaçlı kullanılabilir. İşyerinde online ve kablosuz teknoloji kullanımı her yerde ve zamanda görülmektedir ve bu durum örgütler için; verimlilik, finansal kayıplar, moral, örgütsel adalet ve sorumluluk açısından iç tehdit unsuru oluşturabilmektedir (Piotrowski, 2013). Bu yüzden çalışanları meşgul eden sanal kaytarma davranışlarını anlamak, çalışanların iş yerinde internet kullanımını etkin bir şekilde yönetebilmek amacıyla önemli olmaktadır (Lieberman vd, 2011).

Sanal kaytarma davranışlarının konuları örgütlere bir takım yasal sorumluluklar da getirmektedir. Çalışanların lisanssız yazılımları da içeren yasal olmayan materyalleri indirmeleri ya da nefret söylemleri, e- posta aracılığıyla diğer çalışanlarına düşmanca söylemler içeren ifadeler göndererek meşgul etmeleri veya yanlış (yalan) beyanda bulunmaları bu sorumluluklar arasında sayılabilmektedir (Scheuermann ve Langford, 1997' den aktaran Lieberman vd, 2011).

3. VERİ VE YÖNTEM

Araştırmanın amacı sanal kayıtma davranışına demografik özelliklerin etkilerini incelemektir. Bu amaçla akademik ve idari personelin hangi demografik özelliklerine göre sanal kayıtma davranışları arasında farklılıklar olduğu incelenmiştir. Ayrıca kategorik regresyon analizi ile hangi demografik faktörlerin sanal kayıtma davranışına etkilerinin olduğu incelenmiştir.

Araştırmanın ana kitlesi, Celal Bayar Üniversitesinin 1.454 akademik personelini ve 1.221 idari personelini kapsamaktadır. Ana kitlenin toplam büyüklüğü 2.675'dir. Araştırmacılara bir kolaylık olması bakımından 0,95 güvenlik düzeyi ve farklı evren büyüklükleri için kabul edilebilir örneklem büyüklüklerine ilişkin Sekaran, 1992'den aktaran Altunışık vd., 2010, s.135'nin tablosundan faydalanılmıştır. Adı geçen tabloda 2.800 büyüklüğündeki ana kitle için yeterli örneklem büyüklüğü 338 olarak bulunmuştur. Celal Bayar Üniversitesinin her birimindeki akademik ve idari personele ulaşabilmek hedeflenmiştir. Bu amaçla gerekli izinler alınarak hazırlanmış 700 adet anket formu birimlere ulaştırılmıştır. 700 adet anket formundan 416 adedi (% 59, 43) geri dönmüştür. Geri dönen anketlerin 33'ü eksik veriler nedeniyle değerlendirilememiştir. Sonuç olarak geçerli olan 383 anket formu SPSS 21 yazılımına kodlanarak girilmiştir. Anket, demografik bilgilerin sorgulandığı bir bölümden ve sanal kayıtma ölçeğinden oluşmaktadır. Sanal kayıtma davranışları Blanchart ve Henle (2008) tarafından geliştirilen ölçek kullanılarak ölçülmüştür. Bu ölçek; 22 maddeden oluşmaktadır. Blanchart ve Henle (2008)'in çalışmasında, önemsiz sanal kayıtma davranışları (9 madde) ve ciddi sanal kayıtma davranışları (8 madde) olmak üzere 2 faktör ortaya çıktığı görülmüştür. Bu çalışmada ölçeğin 22 maddeden oluşan orijinal hali kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler 5'li likert tipi ölçeklerdir ve ölçek yapısı 1=kesinlikle katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3= ne katılıyorum ne de katılmıyorum, 4=katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum şeklinde düzenlenmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılmıştır. Ölçeklerin Cronbach α değerlerinin yeterli düzeyde olduğu (0,872) görülmüştür. Demografik değişkenlerle sanal kayıtma davranışları arasındaki Spearman sıra korelasyonları hesaplatılarak ilişki analizi yapılmıştır. Analizde nonparametrik hipotez testleri kullanılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine göre sanal kayıtma davranışları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını anlamak için, Kruskal Wallis H testi ve Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Demografik değişkenlerin sanal kayıtma davranışlarına etkisini görmek amacıyla kategorik regresyon analizi (Categorical Regression Analysis - CATREG) uygulanmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmanın temel sorusu "demografik özelliklerin sanal kayıtma davranışlarına etkisi var mıdır?" sorusudur. Bu soruya cevap aramak için 9 demografik faktörün sanal kayıtma davranışına etkisi olduğu yönündeki 8 alt hipotez kurulmuştur. **Hipotez 1:** Cinsiyet değişkeni sanal kayıtma davranışlarını etkilemektedir. **Hipotez 2:** Medeni durum değişkeni sanal kayıtma davranışlarını etkilemektedir. **Hipotez 3:** Yaş değişkeni sanal kayıtma davranışlarını etkilemektedir. **Hipotez 4:** Eğitim düzeyi değişkeni sanal kayıtma davranışlarını etkilemektedir. **Hipotez 5:** Görev değişkeni sanal kayıtma davranışlarını etkilemektedir. **Hipotez 6:** Akademik unvan değişkeni sanal kayıtma davranışlarını

etkilemektedir. **Hipotez 7:** Görev yaptığı birim değişkeni sanal kaytarma davranışlarını etkilemektedir. **Hipotez 8:** Deneyim değişkeni sanal kaytarma davranışlarını etkilemektedir. **Hipotez 9:** Gelir değişkeni sanal kaytarma davranışlarını etkilemektedir.

5. SANAL KAYTARMA ÖLÇEĞİNE İLİŞKİN GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİK ANALİZLERİ

5.1. Açıklayıcı Faktör Analizi

Faktör analizine başlamadan önce tüm maddeler arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda 16 madde arasında 0,01 (15 madde) ve 0,05 (1 madde) önem düzeyinde anlamlı korelasyon tespit edilmiştir. Bu durum faktör yapıları oluşabileceğini göstermiştir.

Kaiser-Olkin-Mayer (KMO) örneklem yeterliliği ölçütü 0,858'dir. Bu değer 0,5'in üstünde olduğu için örneklemin faktör analizi için yeterli olduğu değerlendirilmiştir. Barlett Testine göre (Yaklaşık $\chi^2=2834,593$; $SD=120$; $p=0,000$) veri seti faktör analizine uygundur. Açıklayıcı Faktör Analizinde düşük faktör yükleri nedeniyle 6, 14, 15, 18, 19 ve 21 numaralı sorular ölçekten çıkartılmıştır. Varimax yöntemi ile elde edilen, döndürülmüş bileşen matrisi Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Döndürülmüş Bileşen Matrisi

Maddeler	Bileşenler			
	Zarar Verici Ciddi Sanal Kaytarma	E-Posta Aktiviteleri İle İlgili Önemsiz Sanal Kaytarma	Boş Zaman Doldurucu/ Eğlendirici Ciddi Sanal Kaytarma	Bankacılık/Finans/ Alışveriş İle İlgili Önemsiz Sanal Kaytarma
Sanal13	0,802			
Sanal17	0,653			
Sanal20	0,870			
Sanal22	0,898			
Sanal1		0,900		
Sanal2		0,860		
Sanal3		0,636		
Sanal7		0,683		
Sanal5			0,676	
Sanal11			0,791	
Sanal12			0,597	
Sanal16			0,697	
Sanal4				0,687
Sanal8				0,754
Sanal9				0,672
Sanal10				0,607

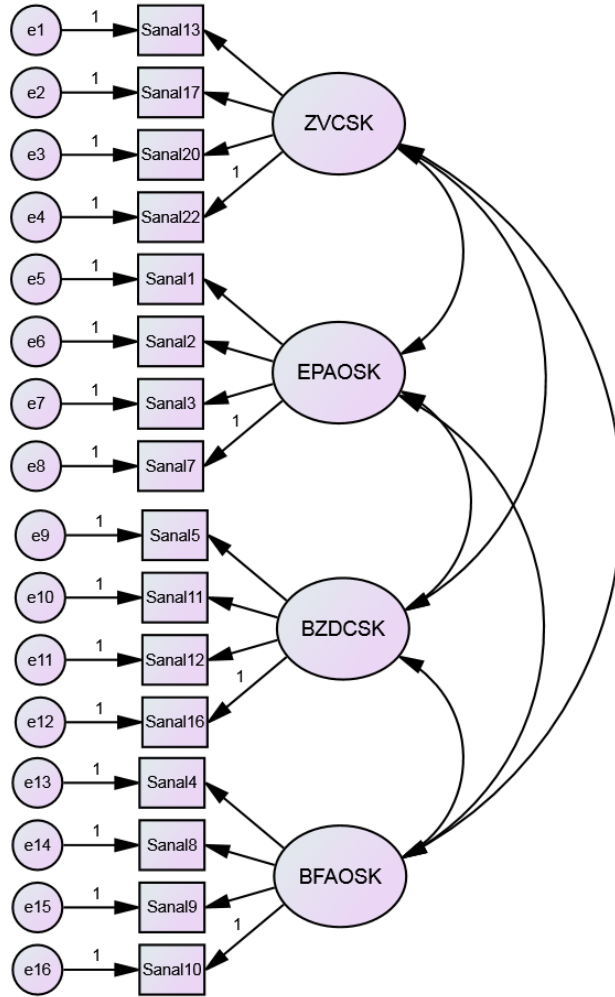
Açıklanan Varyans	% 19,864	% 17,440	% 14,884	% 13,795
Cronbach α	0,847	0,831	0,780	0,749
<i>Çıkarma Yöntemi: Temel Bileşenler Analizi. Döndürme Yöntemi: Kaiser Normalizasyonu ile Varimax Yöntemi. Döndürme 6 adımda yakınsadı.</i>				

Açıklayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen 4 faktör, varyansın % 66,043'ünü açıklayabilmektedir. Faktörlerin Cronbach α değerleri de yeterli görülmüştür. Blanchart ve Henle (2008)'in çalışmasında ciddi sanal kaytarma ve önemsiz sanal kaytarma faktörlerinin ortaya çıktığı görülmüştür. Bizim çalışmamızda ise önemsiz sanal kaytarma faktörü ve ciddi sanal kaytarma faktörü ikiye ayrılmıştır. Bu nedenle faktörler; "Zarar Verici Ciddi Sanal Kaytarma - ZVCSK", "Boş Zaman Doldurucu/Eğlendirici Ciddi Sanal Kaytarma - BZDCK", "E-Posta Aktiviteleri İle İlgili Önemsiz Sanal Kaytarma - EPAOSK" ve "Bankacılık/Finans/Alışveriş İle İlgili Önemsiz Sanal Kaytarma - BFAOSK" olarak isimlendirilmiştir.

5.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Açıklayıcı faktör analizinde ortaya çıkan faktör yapısının doğrulanması amacıyla IBM AMOS 22 yazılımı ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizinde test edilen model Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1: Doğrulayıcı Faktör Analizinde Test Edilen Model.

Analiz sonucunda elde edilen uyum indekslerinin değerlendirilmesinde Tezcan, 2008'in vermiş olduğu uyum indeksleri değerlendirme tablosu kullanılmıştır. Bu değerler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Doğrulayıcı Faktör Analizinde Uyum İndeksleri

	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2/SD	$\chi^2/SD < 3$	$\chi^2/SD < 5$
RMSEA	$0 < RMSEA < 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,10$
RMR	$0 \leq RMR \leq 0,05$	$0,05 < RMR \leq 0,10$
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0,05$	$0,05 < SRMR \leq 0,10$
NFI	$0,95 \leq NFI \leq 1$	$0,90 \leq NFI < 0,95$

NNFI	$0,97 \leq NNFI \leq 1$	$0,95 \leq NNFI < 0,97$
CFI	$0,97 \leq CFI \leq 1$	$0,95 \leq CFI < 0,97$
GFI	$0,95 \leq GFI \leq 1$	$0,90 \leq GFI < 0,95$
AGFI	$0,90 \leq AGFI \leq 1$	$0,85 \leq AGFI < 0,90$

KAYNAK: Tezcan, 2008

Modelin uyum indeksleri sırasıyla $\chi^2 = 212,26$; $SD = 86$; $\chi^2/SD = 2,47$; $RMR=0,083$; $SRMR=0,066$; $RMSEA=0,062$; $NFI=0,93$; $NNFI=0,94$; $CFI=0,95$; $GFI=0,94$ ve $AGFI=0,90$ 'dir. χ^2/SD ve $AGFI$ değerleri iyi uyumu göstermekte, RMR ; $SRMR$; NFI ; $NNFI$; CFI ve GFI değerleri ise kabul edilebilir uyumu göstermektedir. Bu durumda önerilen faktör modelinin doğrulandığını söyleyebiliriz.

5.3. Demografik Bulgular

Demografik özelliklerin sanal kaytarma davranışları üzerindeki etkisini incelemeden önce, araştırmaya katılan üniversite çalışanlarının demografik özelliklerine göre nasıl bir dağılım gösterdiğini incelemek uygun görülmüştür. Bu amaçla katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin sorulara verdikleri cevaplara, frekans analizi yapılmıştır. Yapılan frekans analizi sonuçları tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları.

Değişken	Dağılım														
Cinsiyet	Kadın							Erkek							
	170 (% 44,4)							213 (% 55,6)							
Medeni Durum	Evli							Bekar							
	267 (% 69,7)							116 (% 30,3)							
Yaş	18-25		26-30			31-35		36-40		41-50		51 ve üzeri			
	35 (% 9,1)		81 (% 21,1)			73 (% 19,1)		60 (% 15,7)		98 (% 25,6)		36 (% 9,4)			
Eğitim Düzeyi	İlköğretim			Lise			Ön Lisans		Lisans		Yüksek Lisans		Doktora		
	1 (% 0,3)			45 (% 11,7)			50 (% 13,1)		132 (% 34,5)		73 (% 19,1)		82 (% 21,4)		
Görev	Akademik Personel							İdari Personel							
	170 (% 44,4)							213 (% 55,6)							
Unvan	Memur	Prof. Dr.	Doç. Dr.	Yrd. Doç. Dr.	Öğr. Gör. Dr.	Öğr. Gör.	Okutman Dr.	Okutman	Arş. Gör. Dr.	Arş. Gör.	Uzman Dr.	Uzman	Diğer		
	213 (% 55,6)	11 (% 2,9)	10 (% 2,6)	38 (% 9,9)	7 (% 1,8)	37 (% 9,7)	6 (% 1,6)	22 (% 5,7)	6 (% 1,6)	26 (% 6,8)	0 (% 0)	1 (% 0,3)	6 (% 1,6)		
Birim	Rektörlük		Fakülte			Yüksekokul		Meslek Yüksekokulu		Enstitü		Diğer			
	87 (% 22,7)		126 (% 32,9)			57 (% 14,9)		71 (% 18,5)		14 (% 3,7)		28 (% 7,3)			
Deneyim	0-3 Yıl		4-7 Yıl			8-11 Yıl		12-15 Yıl		16-19 Yıl		20 Yıl ve üzeri			
	146 (% 38,1)		68 (% 17,8)			42 (% 11,0)		33 (% 8,6)		40 (% 10,4)		54 (% 14,1)			
Gelir Düzeyi	1.499 TL ve Altı				1.500-2.000 TL			2.001-2.500 TL		2.501-3.000 TL		3.001 TL ve üzeri			
	45 (% 11,7)				89 (% 23,2)			126 (% 32,9)		61 (% 15,9)		62 (% 16,2)			

Tablo 3’den de izleneceği gibi, ankete katılan akademik ve idari personel cinsiyete göre hemen hemen dengeli bir dağılım (%44,4 kadın; % 55,6 erkek) göstermektedir. Katılımcıların yarıdan fazlası (%50, 7) 35 yaşın üstündedir. Katılımcıların yarıdan fazlası (% 55,9) 8 yıldan az deneyime sahiptir. Katılımcıların dörtte üçünün (% 75) lisans ve lisans üstü eğitim aldıkları anlaşılmakta olup, idari personel olarak çalışan personelin (% 55,6) daha fazla olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların çoğunluğunu (%32,9) fakülte çalışanları oluştururken, en az katılım (%3,7) enstitülerden olmuştur. Katılımcıların çoğu (% 23,2) 1.500-2.000 TL gelir grubunda bulunmaktadır. Gelir düzeyi bakımından en az üyesi bulunan grup 1.499 ve altı (% 11,7) gelir grubudur.

5.4. Ölçeklere Ait Ortalama, Standart Sapmalar Ve Korelasyon Katsayıları

Araştırmaya katılanların sanal kaytarma davranışlarının ortalama ve standart sapmaları Tablo 4’de, demografik özelliklerle sanal kaytarma davranışları arasındaki korelasyon katsayıları ise Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 4: Sanal Kaytarma Davranışlarının Ortalama ve Standart Sapmaları.

Değişken	Ortalama	Standart Sapma
ZVCSK	1,32	0,66
BZDCSK	2,38	1,09
EPAOSK	3,40	1,07
BFAOSK	2,27	1,07
Önemsiz Sanal Kaytarma	2,84	0,92
Ciddi Sanal Kaytarma	1,85	0,75
Sanal Kaytarma	2,34	0,74

Tablo 4’deki “Sanal kaytarma” değeri “önemsiz sanal kaytarma” ve “ciddi sanal kaytarma” değerlerinin ortalamasıdır. “Önemsiz sanal kaytarma” değeri “E-Posta Aktiviteleri İle İlgili Önemsiz Sanal Kaytarma” ve “Bankacılık/Finans/Alışveriş İle İlgili Önemsiz Sanal Kaytarma” değerlerinin ortalaması, “Ciddi Sanal Kaytarma” değeri ise “Zarar Verici Ciddi Sanal Kaytarma” ve “Boş Zaman Doldurucu/Eğlendirici Ciddi Sanal Kaytarma” değerlerinin ortalamasıdır. Tablo 4’de önemsiz sanal kaytarmanın orta seviyeye yakın olduğu (2,84), ciddi sanal kaytarmanın düşük seviyede olduğu görülmüştür. Katılımcılar en çok e-posta aktiviteleri ile ilgili önemsiz sanal kaytarma davranışını (3,40) gösterirlerken en az ise zarar verici sanal kaytarma davranışını (1,32) göstermektedirler.

Tablo 5: Demografik Özelliklerle Sanal Kaytarma Davranışları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

Spearman's rho	Cinsiyet	Medeni Durum	Yaş	Eğitim Durumu	Görev	Görev Yaptığı Birim	Deneyim	Gelir Düzeyi
ZVCSK	0,115*	-0,036	0,010	-0,100	0,078	-0,027	0,040	-0,067
BZDCSK	-0,132**	0,168**	-0,217**	-0,106*	0,144**	-0,104*	-0,193**	-0,189**
EPAOSK	-0,056	0,131*	-0,153**	0,065	0,051	-0,096	-0,159**	-0,034
BFAOSK	-0,044	0,084	-0,171**	0,088	0,016	-0,110*	-0,154**	-0,037
Önemsiz Sanal Kaytarma	-0,064	0,123*	-0,192**	0,082	0,032	-0,112*	-0,188**	-0,044
Ciddi Sanal Kaytarma	-0,077	0,124*	-0,177**	-0,113*	0,142**	-0,092	-0,151**	-0,177**
Sanal Kaytarma	-0,074	0,139**	-0,211**	0,001	0,085	-0,112*	-0,193**	-0,114*

*. Korelasyon 0,05 düzeyinde önemlidir (2-uçlu); **.Korelasyon 0,01 düzeyinde önemlidir (2-uçlu).

Tablo 5’de cinsiyet ile zarar verici ciddi sanal kaytarma arasında 0,05 düzeyinde önemli ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Cinsiyet, yaş, deneyim ve gelir ile boş zaman doldurucu/eğlendirici ciddi sanal kaytarma davranışı arasında 0,01 düzeyinde, eğitim durumu ve görev yaptığı birim ile boş zaman doldurucu/eğlendirici ciddi sanal kaytarma davranışı arasında 0,05 düzeyinde önemli ve negatif yönlü bir ilişki gözlenmiştir. Görev ve görev yaptığı birim ile boş zaman doldurucu/eğlendirici ciddi sanal kaytarma davranışı arasında 0,01 düzeyinde önemli ve pozitif yönlü bir ilişki gözlenmiştir. Yaş ve deneyim ile e-posta aktiviteleri ile ilgili önemsiz sanal kaytarma davranışı arasında 0,01 düzeyinde önemli ve negatif yönlü bir ilişki, medeni durumla e-posta aktiviteleri ile ilgili önemsiz sanal kaytarma davranışı arasında ise 0,05 düzeyinde önemli ve negatif yönlü bir ilişki gözlenmiştir. Yaş ve deneyim ile bankacılık/finans/alışveriş ile ilgili önemsiz sanal kaytarma davranışı arasında 0,01 düzeyinde önemli ve negatif yönlü bir ilişki, birim ile bankacılık/finans/alışveriş ile ilgili önemsiz sanal kaytarma davranışı arasında 0,05 düzeyinde önemli ve negatif yönlü bir ilişki gözlenmiştir. Yaş ve deneyim ile önemsiz sanal kaytarma arasında 0,01 düzeyinde önemli ve negatif yönlü bir ilişki gözlenirken, önemsiz sanal kaytarma ile medeni durum arasında pozitif yönlü, önemsiz sanal kaytarma ile görev yaptığı birim arasında negatif yönlü ve 0,05 düzeyinde önemli ilişkiler gözlenmiştir. Yaş, görev, deneyim ve gelir düzeyi ile ciddi sanal kaytarma arasında 0,01 düzeyinde önemli, medeni durum ve birim ile ciddi sanal kaytarma arasında 0,05 düzeyinde önemli ilişki gözlenmiştir. Medeni durum ve görev ile ciddi sanal kaytarma arasındaki ilişki pozitif yönlü iken, yaş, eğitim durumu, deneyim ve gelir düzeyi ile ciddi sanal kaytarma arasındaki ilişki negatif yönlüdür. Medeni durum, yaş ve deneyim ile sanal kaytarma arasında 0,01 düzeyinde önemli, görev yaptığı birim ve gelir düzeyi ile sanal kaytarma arasında ise 0,05 düzeyinde önemli ilişki gözlenmiştir. Medeni durum ile sanal kaytarma arasındaki ilişki pozitif yönlü iken, yaş, deneyim, eğitim durumu ve gelir düzeyi ile sanal kaytarma arasındaki ilişki negatif yönlüdür.

5.5. Ortalamalar Arası Farklılıkların Analizi

Demografik değişkenlerin sanal kaytarma davranışlarının ortalamalarına nasıl etki ettiğini görmek amacıyla parametrik olmayan hipotez testleri uygulanmıştır. Sanal kaytarma davranışları ölçeği ile yapılan ölçümlerin normal dağılıma uymadığı tespit edildiği için parametrik olmayan hipotez testleri tercih edilmiştir. Cinsiyet, medeni durum ve görev değişkenleri için Mann Whitney U testi; Yaş, eğitim düzeyi, unvan, görev yaptığı birim, deneyim ve gelir değişkenleri için Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Tablo 6'da Mann Whitney U testine göre anlamlı farklılık görülen sanal kaytarma davranışları gösterilmiştir. Tablo 7'de ise Kruskal Wallis H testine göre anlamlı farklılık görülen sanal kaytarma davranışları gösterilmiştir.

Tablo 6: Mann Whitney U Testine Göre Anlamlı Farklılık Görülen Sanal Kaytarma Davranışları

Demografik Değişken	Sanal Kaytarma	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	P (2-uçlu)
Cinsiyet	ZVCSK	16065,000	30600,000	-2,249	0,025
	BZDCSK	15334,500	38125,500	-2,586	0,010
Medeni Durum	BZDCSK	12238,000	48016,000	-3,278	0,001
	EPAOSK	12942,000	48720,000	-2,568	0,010
	Önemsiz Sanal Kaytarma	13102,500	48880,500	-2,396	0,017
	Ciddi Sanal Kaytarma	13084,500	48862,500	-2,421	0,015
Görev	Sanal Kaytarma	12780,000	48558,000	-2,719	0,007
	BZDCSK	15080,500	29615,500	-2,823	0,005
	Ciddi Sanal Kaytarma	15134,500	29669,500	-2,770	0,006

Tablo 6'da cinsiyet değişkenine göre zarar verici ciddi sanal kaytarma ($P=0,025$) ve boş zaman doldurucu ciddi sanal kaytarma ($P=0,010$) davranışlarının ortalamaları arasında önemli farklılık görülmektedir. Medeni durum değişkenine göre boş zaman doldurucu ciddi sanal kaytarma ($P=0,001$), e-posta aktiviteleri ile ilgili önemsiz sanal kaytarma ($P=0,010$), önemsiz sanal kaytarma ($P=0,017$), ciddi sanal kaytarma ($P=0,015$) ve sanal kaytarma ($P=0,007$) davranışlarının ortalamaları arasında önemli farklılıklar görülmektedir. Görev değişkeni ile boş zaman doldurucu ciddi sanal kaytarma ve ciddi sanal kaytarma davranışlarının ortalamaları arasında önemli farklılıklar görülmüştür.

Tablo 7: Kruskal Wallis H Testine Göre Anlamlı Farklılık Görülen Sanal Kaytarma Davranışları

Demografik Değişken	Sanal Kaytarma	χ^2	SD	P
Yaş	BZDCSK	21,217	5	0,001
	EPAOSK	19,629	5	0,001
	BFAOSK	21,224	5	0,001
	Önemsiz Sanal Kaytarma	28,045	5	0,000
	Ciddi Sanal Kaytarma	13,998	5	0,016
	Sanal Kaytarma	26,181	5	0,000
Eğitim	BZDCSK	11,415	4	0,022
	BFAOSK	14,463	4	0,006
	Önemsiz Sanal Kaytarma	10,571	4	0,032
	Ciddi Sanal Kaytarma	11,506	4	0,021
Unvan	BZDCSK	19,067	10	0,039
	EPAOSK	25,494	10	0,004
	BFAOSK	24,534	10	0,006
	Önemsiz Sanal Kaytarma	36,204	10	0,000
	Sanal Kaytarma	35,093	10	0,000
Birim	EPAOSK	15,949	5	0,007
	Önemsiz Sanal Kaytarma	13,279	5	0,021
Deneyim	BZDCSK	15,721	5	0,008
	EPAOSK	16,112	5	0,007
	BFAOSK	15,264	5	0,009
	Önemsiz Sanal Kaytarma	21,069	5	0,001
	Sanal Kaytarma	18,406	5	0,002
Gelir	BZDCSK	19,772	4	0,001
	BFAOSK	11,098	4	0,025
	Önemsiz Sanal Kaytarma	10,433	4	0,034
	Ciddi Sanal Kaytarma	16,761	4	0,002
	Sanal Kaytarma	12,523	4	0,014

Tablo 7’de yaş değişkenine göre boş zaman doldurucu ciddi sanal kaytarma (P=0,001), e-posta aktiviteleri ile ilgili önemsiz sanal kaytarma (P=0,001), bankacılık/finans/alışveriş ile ilgili önemsiz sanal kaytarma (P=0,001), önemsiz sanal kaytarma (P=0,000), ciddi sanal kaytarma (P=0,016) ve sanal kaytarma (P=0,000) davranışlarının ortalamaları arasında önemli farklılıklar görülmüştür. Eğitim düzeyi değişkenine göre boş zaman doldurucu sanal kaytarma (P=0,022), bankacılık/finans/alışveriş ile ilgili önemsiz sanal kaytarma (P=0,006), önemsiz sanal kaytarma (P=0,032) ve ciddi sanal kaytarma (P=0,021) davranışlarının ortalamaları arasında önemli farklılıklar görülmüştür. Akademik unvan değişkenine göre boş zaman doldurucu sanal kaytarma (P=0,039), e-posta aktiviteleri ile ilgili önemsiz sanal kaytarma (P=0,004), bankacılık/finans/alışveriş ile ilgili önemsiz sanal kaytarma (P=0,006), önemsiz sanal kaytarma (P=0,000) ve sanal kaytarma (P=0,000) davranışlarının ortalamaları arasında önemli farklılıklar görülmüştür. Görev yaptığı birim değişkenine göre e-posta aktiviteleri ile ilgili önemsiz sanal kaytarma (P=0,007) ve önemsiz sanal kaytarma

($P=0,021$) davranışlarının ortalamaları arasında önemli farklılıklar görülmüştür. Deneyim değişkeni ile boş zaman doldurucu ciddi sanal kaytarma ($P=0,008$), e-posta aktiviteleri ile ilgili önemsiz sanal kaytarma ($P=0,007$), bankacılık/finans/alışveriş ile ilgili önemsiz sanal kaytarma ($P=0,009$), önemsiz sanal kaytarma ($P=0,001$) ve sanal kaytarma ($P=0,002$) davranışlarının ortalamaları arasında önemli farklılıklar görülmüştür. Gelir değişkenine göre boş zaman doldurucu ciddi sanal kaytarma ($P=0,001$), bankacılık/finans/alışveriş ile ilgili önemsiz sanal kaytarma ($P=0,025$), önemsiz sanal kaytarma ($P=0,034$), ciddi sanal kaytarma ($P=0,002$) ve sanal kaytarma ($P=0,014$) davranışlarının ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür.

Kadınların bankacılık/finans/alışveriş ile ilgili önemsiz sanal kaytarma dışındaki tüm sanal kaytarma davranışlarında erkeklerden daha büyük ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Zarar verici sanal kaytarma dışındaki tüm sanal kaytarma davranışlarında bekârların ortalamasının daha yüksek olduğu görülmüştür. 51 ve üzeri yaş grubundaki katılımcılar zarar verici sanal kaytarma davranışını en fazla gösteren grup iken, diğer tüm sanal kaytarma davranışlarını ise en az gösteren grup olduğu gözlenmiştir. 36-40 yaş grubunun zarar verici ciddi sanal kaytarma davranışını en az gösteren yaş grubu olduğu görülmüştür. 26-30 yaş grubunun boş zaman doldurucu ciddi sanal kaytarma davranışını ve ciddi sanal kaytarma davranışını en fazla gösteren grup olduğu görülmüştür. Ayrıca 31-35 yaş grubunun e-posta aktiviteleri ile ilgili önemsiz sanal kaytarma, bankacılık/finans/alışveriş ile ilgili önemsiz sanal kaytarma, önemsiz sanal kaytarma ve sanal kaytarma davranışlarını en fazla gösteren grup olduğu görülmüştür.

5.6. Kategorik Regresyon Analizi

Demografik değişkenlerin sanal kaytarma davranışlarına etkisini görebilmek için kategorik regresyon analizi uygulanmıştır. Demografik değişkenlerin nominal ve sıralı ölçeklerle ölçülmesi nedeniyle kategorik regresyon analizi tercih edilmiştir. Kategorik regresyon analizini uygularken, çoklu doğrusal regresyon analizinde modele giren değişkenlerin seçim yöntemlerinden "Backward" yöntemi uygulanmıştır. Böylece sanal kaytarma davranışlarını en önemli düzeyde etkileyen değişkenlerin modelde yer alması sağlanmıştır. Öncelikle ciddi sanal kaytarma davranışlarını etkileyen demografik değişkenleri belirlemek için yapılan kategorik regresyon analizlerinin sonuçları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: Ciddi Sanal Kaytarma Davranışlarını Etkileyen Demografik Değişkenleri Belirlemek İçin Yapılan Kategorik Regresyon Analizlerinin Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Katsayılar		S.D.	F	P
		Beta	Bootstrap (1000) Std. Hata'nın Tahmini			
ZVCSK	Cinsiyet	0,114	0,053	1	4,600	0,033
	Eğitim Düzeyi	-0,189	0,064	3	8,852	0,000
	Görev Yaptığı Birim	0,091	0,045	5	4,012	0,001
BZDCSK	Yaş	-0,234	0,048	4	24,179	0,000
	Görev	0,160	0,061	1	6,782	0,010
	Görev Yaptığı Birim	0,108	0,046	5	5,476	0,000
Ciddi Sanal Kaytarma	Görev	0,188	0,063	1	8,814	0,003
	Görev Yaptığı Birim	0,126	0,047	5	7,311	0,000
	Deneyim	-0,176	0,049	3	12,759	0,000

Tablo 8’de cinsiyet ve görev yaptığı birim değişkenlerinin zarar verici ciddi sanal kaytarma davranışını pozitif yönde, eğitim düzeyinin ise zarar verici ciddi sanal kaytarma davranışını negatif yönde etkilediği görülmüştür. Görev ve görev yaptığı birim değişkenlerinin boş zaman doldurucu/eğlendirici ciddi sanal kaytarma davranışını pozitif yönde, yaş değişkeninin ise boş zaman doldurucu/eğlendirici sanal kaytarma davranışını negatif yönde etkilediği görülmüştür. Görev ve görev yaptığı birim değişkenlerinin ciddi sanal kaytarma davranışını pozitif yönde, deneyim değişkeninin ise ciddi sanal kaytarma davranışını negatif yönde etkilediği görülmüştür.

Önemsiz sanal kaytarma davranışlarını etkileyen demografik değişkenleri belirlemek için yapılan kategorik regresyon analizlerinin sonuçları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: Önemsiz Sanal Kaytarma Davranışlarını Etkileyen Demografik Değişkenleri Belirlemek İçin Yapılan Kategorik Regresyon Analizlerinin Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Katsayılar		S.D.	F	P
		Beta	Bootstrap (1000) Std. Hata'nın Tahmini			
EPAOSK	Medeni Durum	0,169	0,090	2	3,556	0,030
	Görev	0,150	0,067	1	4,960	0,027
	Görev Yaptığı Birim	0,219	0,055	5	15,716	0,000
	Deneyim	-0,251	0,074	4	11,585	0,000
	Gelir Düzeyi	0,145	0,086	3	2,855	0,037
BFAOSK	Yaş	-0,232	0,051	3	20,421	0,000
	Görev Yaptığı Birim	0,141	0,047	5	8,952	0,000
Önemsiz Sanal Kaytarma	Medeni	0,121	0,061	2	3,915	0,021
	Yaş	-0,316	0,069	3	21,202	0,000
	Görev	0,168	0,067	1	6,337	0,012
	Görev Yaptığı Birim	0,219	0,060	5	13,082	0,000
	Gelir Düzeyi	0,251	0,078	3	10,411	0,000

Tablo 9’da medeni durum, görev, görev yaptığı birim ve gelir düzeyi değişkenlerinin e-posta aktiviteleri ile ilgili önemsiz sanal kaytarma davranışını pozitif yönde, deneyim değişkeninin ise e-posta aktiviteleri ile ilgili önemsiz sanal kaytarma davranışını negatif yönde etkilediği görülmüştür. Bankacılık/finans/alışveriş ile ilgili önemsiz sanal kaytarma davranışını görev yaptığı birim değişkeninin pozitif yönde, yaş değişkeninin ise negatif yönde etkilediği görülmüştür. Önemsiz sanal kaytarma davranışını medeni durum, görev, görev yaptığı birim ve gelir düzeyinin pozitif yönde, yaşın ise negatif yönde etkilediği görülmüştür.

Sanal kaytarma davranışlarını etkileyen demografik değişkenleri belirlemek için yapılan kategorik regresyon analizlerinin sonuçları Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10: Sanal Kaytarma Davranışlarını Etkileyen Demografik Değişkenleri Belirlemek İçin Yapılan Kategorik Regresyon Analizlerinin Sonuçları

Bağımsız Değişken	Katsayılar		S.D.	F	P
	Beta	Bootstrap (1000) Std. Hata'nın Tahmini			
Yaş	-0,252	0,065	3	14,991	0,000
Görev Yaptığı Birim	0,162	0,066	5	6,035	0,000

Tablo 10'da sanal kaytarma davranışlarını yaşın negatif yönde, görev yaptığı birim değişkeninin ise pozitif yönde etkilediği görülmektedir.

Kategorik regresyon analizlerinin sonuçlarına göre hipotez 1, hipotez 2, hipotez 3, hipotez 4, hipotez 5, hipotez 7, hipotez 8 ve hipotez 9 kısmen kabul edilirken, hipotez 6 reddedilmiştir.

6. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmanın amacı Celal Bayar Üniversitesi'nde bilgisayar kullanarak işlerini yürüten akademik ve idari personelin demografik özelliklerinin sanal kaytarma davranışlarına etkisini ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla hazırlanan anket formu Celal Bayar Üniversitesi idari ve akademik personel olarak çalışan toplam 383 kişiye uygulanmıştır. Günümüzde teknolojiye yaşanan hızlı gelişim bilgisayarların işyerlerinde kullanımını yoğun bir biçimde arttırmıştır. Artık bilgisayar, iletişim ağları ve internet kullanımı vazgeçilmezlerimiz arasında yer almıştır. Çalışma yaşamının işgörenler üzerinde oluşturduğu stresler ve monoton yaşam biçimi çalışanların iş saatleri içerisinde bazı sosyal ağlara katılarak (Facebook, Twitter vb.) ya da internet üzerinde oyun oynayarak, müzik indirerek, hatta bazı yetişkin odaklı sitelere girerek vakit geçirmelerine yol açmaktadır. Böylece işgörenlerin çalışma saatlerini bu şekilde amacına uygun olmayan biçimde geçirdiklerini görmekteyiz. Günümüzde bilgisayar teknolojilerinin iş saatlerinde bu şekilde çalışanlar tarafından amaç dışı veya kötüye kullanımı, şirketin kaynaklarının kötüye kullanımı olarak değerlendirilip buna sanal kaytarma adı verilmektedir. Bazı araştırmacılar, sanal kaytarmanın işverenlere zarar verdiğini, örgüte zararlı etkileri olduğunu savunurken, bir diğer grup ise çalışanların verimliliklerini arttırdığını savunmaktadırlar. Buna göre, karşımıza farklı sanal kaytarma tipleri çıkmaktadır. Bu çalışmada Blanchard ve Henle (2008)'in sanal kaytarma ölçeği kullanılmıştır. Sanal kaytarma davranışları orijinal çalışmadan farklı olarak 4'e ayrılmıştır. Sanal kaytarma davranışları: zarar verici ciddi sanal kaytarma, boş zaman doldurucu/eğlendirici ciddi sanal kaytarma, e-posta aktiviteleri ile ilgili önemsiz sanal kaytarma ve bankacılık/finans/alışveriş ile ilgili önemsiz sanal kaytarma davranışlarıdır.

Yapılan ilişki analizinde medeni durum, yaş, eğitim düzeyi, görev, görev yaptığı birim, deneyim ve gelir düzeyi değişkenleri ile tüm sanal kaytarma davranışları arasında 0,05 ve 0,01 düzeyinde önemli ilişkiler olduğu görülmüştür. Medeni durum, yaş, eğitim düzeyi, görev, görev yaptığı birim, deneyim ve gelir düzeyi değişkenlerine göre sanal kaytarma davranışlarının ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür.

Kategorik regresyon analizi sonuçlarına göre: Ciddi sanal kaytarma davranışlarına cinsiyet, görev ve görev yaptığı birim değişkenlerinin pozitif yönde, eğitim düzeyi, yaş ve deneyim değişkenlerinin negatif yönde etki ettikleri; Önemli sanal kaytarma davranışlarına medeni durum, görev, görev yaptığı birim ve gelir düzeyi değişkenlerinin pozitif yönde, yaş ve deneyim değişkenlerinin negatif yönde etki ettikleri; Sanal kaytarma davranışlarına görev yaptığı birim değişkeni pozitif, yaş değişkeninin ise negatif yönde etki ettiği görülmüştür.

Bu sonuçlar demografik faktörlerin sanal kaytarma davranışı üzerine etkilerine ilişkin kurmuş olduğumuz 9 adet hipotezin 8'inin kısmen de olsa doğrulandığını göstermiştir. Bu nedenle "demografik özelliklerin sanal kaytarma davranışlarına etkisi var mıdır?" sorusuna kısmen de olsa "evet" cevabını vermemiz mümkündür. Eğitim düzeyinin, yaşın ve deneyimin sanal kaytarma davranışlarına negatif yönde etki etmesi bizce en anlamlı bulgulardır. Çünkü işletme yöneticilerinin sanal kaytarma davranışlarını azaltmaya çabalaması gereklidir. Yaş ve deneyimi yüksek olan personelin sanal kaytarma davranışını daha az göstermeleri aslında doğal sayılabilir. İşletmecilerin sanal kaytarma davranışlarını azaltmak amacıyla personelinin eğitim düzeylerini arttırmak yönünde hareket etmeleri doğru olacaktır. Personelin eğitim düzeylerini arttırmaları yönünde motive edilmesi ve hizmet içi eğitimlerle geliştirilmesi sanal kaytarma davranışlarını azaltabilir.

Sanal kaytarmayı etkileyen faktörlere yönelik çalışmalar ülkemizde çok azdır. Özellikle, çevresel faktörlerin ve kişilik faktörlerinin sanal kaytarma üzerindeki etkilerinin incelenmesi gelecek açısından önem taşıyan konulardan ikisini oluşturmaktadır. Ülkemiz açısından bu konu üzerinde ciddi anlamda yapılacak araştırmalara olan gereksinim giderek artmaktadır. Örgüt kültürü, örgütsel adalet gibi diğer örgütsel davranışların sanal kaytarma davranışlarına etkilerinin incelenmesi faydalı olabilir. Bu konularda yapılacak çalışmalardan elde edilecek bulgular sanal kaytarma davranışlarının azaltılmasına yönelik yöntem ve yaklaşımlar gelişmesini sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Ahmadi, H., Bagheri, F., Ebrahimi, S.A., Rokni, M.A.N., ve Kahrer, M.S. (2011), Deviant Work Behavior: Explaining Relationship Between Organizational Justice and Cyber-loafing as a Deviant Work Behavior, American Journal of Science Research, Vol. 24, pp 103-116.

Al-Shuaibi, A.S.I, Shamsudin, F.M., Subramaniam, C. (2013), Do Human Resource Management Practices Matter in Reducing Cyberloafing at Work: Evidence From Jordan, The 2013 WEI International Academic Conference Proceedings, İstanbul, pp 37-47.

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S.,Yıldırım, E. (2010), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Sakarya Yayıncılık, 5. Baskı, Sakarya.

Askev, K. (2009), Testing the Plausibility of a Series of Causal Minor Cyberloafing Models, University Of South Florida, Master Thesis.

Blanchard, A. L., Henle, C. A. (2008), Correlates of Different Forms of Cyberloafing: The Role of Norms and External Locus of Control, Computers in Human Behavior, Vol.24, pp 1067-1084.

Blau, G., Yang, Y. ve Ward-Cook, K. (2006), Testing a Measure of Cyberloafing, Journal of Allied Health, Vol 35, No 1, pp 9-17.

- Kaplan, M., Ögüt, A. (2012), Algılanan Örgütsel Adalet ile Sanal Kaytarma Arasındaki İlişkinin Analizi: Hastane Çalışanları Örneği, 20. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı, İzmir (24-26 Mayıs), pp 592-596.
- Kaplan, M., Çetinkaya, A.Ş. (2013), Demografik Özellikler ve Sanal Kaytarma, 21. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, Mayıs, pp. 557-558.
- Köse, S., Oral, L., Türesin, H. (2012), İş Yaşamında Sosyal Kolaylaştırma Kavramı ve Sanal Kaytarma ile İlişkisi: Araştırma Görevlileri Üzerinde Bir Araştırma, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 4, No 1, pp 287-295.
- Lieberman, B., Seidman, G., McKenna, K. ve Buffardi, L. (2011), Employee Job Attitudes and Organizational Characteristics as Predictors of Cyberloafing, Computers in Human Behavior, Vol 27, No 6, pp 2192-2199.
- Lim, V. K. G. (2002), The IT Way of Loafing on The Job: Cyberloafing, Neutralizing and Organizational Justice, Journal of Organizational Behavior, Vol 23, Published online in Wiley InterScience, pp. 675–694.
- Lim, V. K. G ve Teo, T.S.H. (2005), Prevalence, Perceived Seriousness, Justification and Regulation of Cyberloafing in Singapore, Information & Management, Vol 42, pp 1081-1093.
- Özkalp, E., Aydın, U., Tekeli, S. (2012), Sapkın Örgütsel Davranışlar ve Çalışma Yaşamında Yeni Bir Olgu: Sanal Kaytarma (Cyberloafing) ve İş İlişkilerine Etkileri, Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası Dergisi, pp 18-33.
- Özler, D.E., Polat, G. (2012), Cyberloafing Phenomenon in Organizations: Determinants and Impacts, International Journal of Business and eGovernment Studies, Vol 4, No 2, ISSN: 2146-0744 (Online), pp 1-15.
- Piotrowski, C. (2013), Cyberloafing: A Content Analysis of the Emerging Literature, Journal of Instructional Psychology, Vol 39, No 4, pp 259-261.
- Prasad, S., Lim, V.K.G., Chen, D. J.Q. (2010), Self-Regulation, Individual Characteristics and Cyberloafing, PACIS 2010 Proceedings, <http://aisel.aisnet.org/pacis2010/159>, pp 1641-1648.
- Rajah, R., Lim,, V. K. G. (2011), Cyberloafing, Neutralization, and Organizational Citizenship Behavior, <http://aisel.aisnet.org/pacis2011/152>, PACIS 2011 Proceedings, pp 152-167.
- Reinecke, L. (2009), Games at Work: The Recreational Use of Computer Games During Working Hours, Cyberpsychology & Behavior, Vol 12, No 4, pp 461-465.
- Robinson, S. L., and Bennett, R. J. (1995), A Typology of Deviant Workplace Behaviors: A Multidimensional Scaling Study, Academy of Management Review, Vol 38, No 2, pp 555-572.
- Seymour, L. ve Nadasen, K. (2007), Web Access for IT Staff: a Developing World Perspective on Web Abuse, The Electronic Library, Vol 25, No 5, pp 543-557.
- Tezcan, C. (2008), Yapısal Eşitlik Modelleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, İstatistik ABD., Ankara.
- Vitak, J., Crouse, J., LaRose, R. (2011), Personal Internet Use at Work: Understanding Cyberslacking, Computers in Human Behavior, Vol 27, pp 1751–1759.
- Weatherbee, T.G. (2010), Counterproductive Use of Technology at Work: Information and Communications Technologies and Cyberdeviancy, Human Resource Management Review, Vol 20, pp 35-44.
- Zoghbi, P., Tacoronte, D.V., Ding, J.T. (2006), Do Current Anti-Cyberloafing Disciplinary Practices Have a Replica in Research Findings? A Study of The Effects of Coercive Strategies on Workplace Internet Misuse, Internet Research, Vol 16, No 4, pp 450-467.
- Zoghbi, P. (2009), Inequity, Conflict, and Compliance Dilemma as Causes of Cyberloafing, International Journal of Conflict Management, Vol 20, No 2, pp 188-201.